

“ปทุมมา”

ราชินีไม้ดอกแห่งป่าฝน

ปทุมมา เป็นพืชวงศ์ขิง (Zingiberaceae) สกุลขมิ้น (Curcuma) มีถิ่นกำเนิดแถบอินโดจีน เช่น ไทย เมียนมาร์ ลาว กัมพูชา เจริญเติบโตและออกดอกในช่วงฤดูฝน ชาวบ้านมักนำดอกปทุมมาบางชนิดมารับประทานเป็นผักสดจิ้มน้ำพริก และเป็นพืชสมุนไพร

ลักษณะทางพฤกษศาสตร์

ปทุมมาเป็นไม้ล้มลุก มีความสูงประมาณ 30-60 ซม.

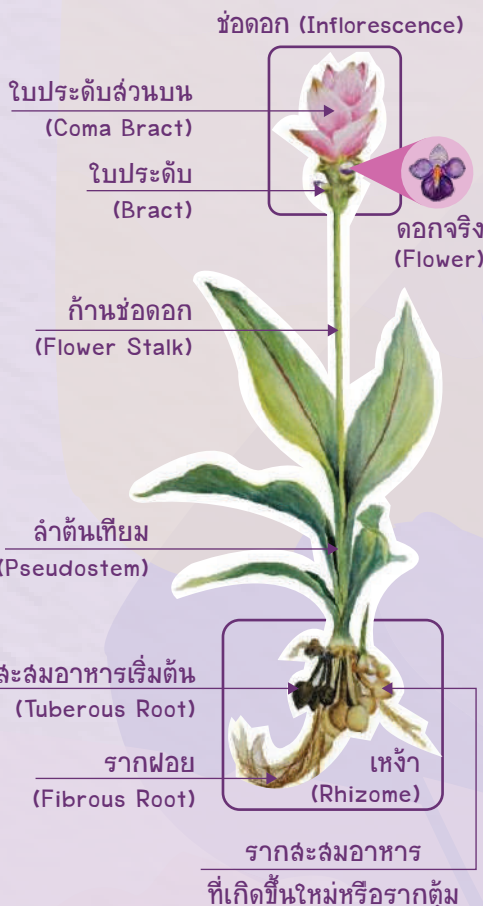
• กลุ่มปทุมมา (Paracurcuma)

ดอกจริงมีปากกลีบดอกสีม่วงหรือสีขาว

• กลุ่มกระเจียว (Eucurcuma)

ดอกจริงมีปากกลีบดอกสีเหลืองหรือสีขาว

- **ลำต้น** ลำต้นจริงอยู่ใต้ดิน (หัว) ทำหน้าที่สะสมน้ำและอาหาร ลำต้นเหนือดินเป็นลำต้นเทียมที่เกิดจากการอัดตัวของกาบใบ ทำให้ดูเหมือนเป็นลำต้น
- **ใบเดี่ยว (Leaf)** แผ่นใบรูปวงรี ขอบใบเรียบหรือเป็นคลื่น ปลายใบป้านหรือเรียวแหลม เส้นใบขนานแบบเฉียงขึ้น
- **ช่อดอก (Inflorescence)** เกิดที่ปลายยอดแบบช่อ ประกอบด้วยใบประดับเรียงซ้อนเวียนโดยรอบ มีสีนวลสวยงาม ใบประดับส่วนล่างที่โคนข้อมีสีเขียวอ่อนหรือสีอื่นๆ
- **ดอกจริง (Flower)** ดอกจริงเกิดในซอกใบประดับส่วนล่าง สีม่วงและสีขาว กลีบปากมี 3 พู
- **ผล** รูปหน้าตัดเป็นเหลี่ยม 3 เหลี่ยม ที่พัฒนาเป็นพู เป็นที่อยู่ของเมล็ด รูปปร่างคล้ายเมล็ดองุ่น

อ้างอิงจาก: สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. 2558.

คู่มือส่งเสริมการเรียนรู้ด้านพืช "การเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อไม้ดอกไม้ประดับ"

อดีต

พระยาวิจิตรนันทน์ นักรัชมชาติวิทยาของไทย พบปทุมมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย ชื่อเดิม "กระเจียวบัว" ก่อนเปลี่ยนเป็น "บัวสวรรค์" และ "ปทุมมา"

ปี 2519

ดร.พิศิษฐ์ วรอุไร ปลูกดอกปทุมมาในพื้นที่วิจัยของโครงการหลวง บริเวณห้วยทุ่งจ้อ และพื้นที่อื่นในเชียงใหม่

ปี 2528

- ศูนย์บริการการพัฒนาขยายพันธุ์ไม้ดอกไม้ผลบ้านไร่ อันเนื่องมาจากพระราชดำริ พัฒนาปทุมมาเป็นไม้ดอกเชิงเศรษฐกิจ คัดเลือกพันธุ์ ขยายพันธุ์ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกในเชียงใหม่ เรียก ปทุมมาพันธุ์เชียงใหม่ หรือ เชียงใหม่พั้งค์
- คุณอุตร คำหอมหวาน ส่งออกปทุมมาแบบตัดดอกไปต่างประเทศครั้งแรกที่ญี่ปุ่น ใช้ชื่อ สยามทิวลิป (Siam Tulip)

ปี 2536

- ส่งออกหัวพันธุ์ปทุมมาแทนการตัดดอกไปประเทศญี่ปุ่น
- กรมส่งเสริมการเกษตรถ่ายทอดความรู้ด้านวิชาการและการตลาดของปทุมมาให้เกษตรกร

ปี 2547

- กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ประกาศให้พืชสกุลขมิ้นซึ่งรวมถึงปทุมมาเป็นพืชคุ้มครอง ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองพันธุ์พืช พ.ศ. 2542

พันธุ์ปทุมมาที่นิยมปลูกเพื่อประดับแปลง หรือไม้กระถาง

ลัดดาวัลย์

ลำต้นแข็งแรง ขนาดใหญ่มาก
ดอกสีชมพูอ่อนหลายชั้น
ระยะปลูก 40x40 ซม.

เวียามรกต

ต้นขนาดใหญ่ ดอกสีเขียวเข้ม
ระยะปลูก 30x30 ซม.

แดงดอยตุง

ลำต้นสูง ต้นขนาดใหญ่ ดอกใหญ่สีแดง
ปลายกลีบดอกสีน้ำตาล
ระยะปลูก 30x30 ซม.

ขาวยุคิ

ลำต้นขนาดกลาง ดอกสีขาว
ปลายกลีบดอกมีสีเขียวเล็กน้อย
ระยะปลูก 30x30 ซม.

ชมพุมะลิ

ลำต้นขนาดกลาง ดอกสีชมพูอ่อน
ปลายกลีบสีน้ำตาล ระยะปลูก 30x30 ซม.

ทวิตเตอร์/บัวเกลียว

ลำต้นเตี้ยขนาดเล็ก ดอกและก้านดอก
มีขนาดเล็ก ดอกสีชมพู ปลายกลีบดอก
มีสีเขียวเล็กน้อย ระยะปลูก 20x30 ซม.

ชากระ

ลำต้นเตี้ยขนาดเล็ก ดอกและก้านดอก
ขนาดเล็ก ตรงแข็งแรง ดอกสีชมพูอ่อน
ปลายกลีบดอกมีสีเขียวเล็กน้อย
ระยะปลูก 20x30 ซม.

แอหนา

ลำต้นเตี้ยขนาดเล็ก ลำต้นสูง
ดอกสีชมพูอ่อน ระยะปลูก 30x30 ซม.

ทับทิมสยาม

ลำต้นขนาดเล็กมาก ดอกและก้านดอก
มีขนาดเล็ก ดอกสีม่วง ปลายกลีบดอก
มีสีเขียวน้ำตาลเล็กน้อย
ระยะปลูก 20x30 ซม.

พันธุ์ปทุมมาที่นิยมปลูกเพื่อเป็นไม้ตัดดอกและประดับแปลง

เชียงใหม่พื้งค์

ต้นสูงขนาดใหญ่ ดอกใหญ่สีชมพู
ปลายกลีบดอกมีสีน้ำตาลเล็กน้อย
ระยะปลูก 40x40 ซม.

ขาวสน่ห์ไวท์

ต้นขนาดใหญ่ แข็งแรง
ก้านดอกใหญ่ยาว ดอกสีขาว
ระยะปลูก 40x40 ซม.

ลานนาสน่ห์

ต้นขนาดกลาง ดอกสีขาว
ก้านยาวประมาณ 30-45 ซม.
ระยะปลูก 30x30 ซม.

ห้วยสำราญ

กลีบดอกหนา สีสดใส
ปลายกลีบสีน้ำตาลเล็กน้อย
ก้านช่อดอกแข็งแรง
ช่อดอกอยู่เหนือทรงพุ่ม
แตกหน่อ 3-4 หน่อต่อหัวพันธุ์

ผลงานวิจัยโดยศูนย์พันธุ์วิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (ไบโอเทค)
ร่วมกับห้างหุ้นส่วนจำกัด ลัคกี้ซีดส์โอกร จังหวัดเชียงใหม่
และขึ้นทะเบียนรับรองพันธุ์โดยกรมวิชาการเกษตร

ไม้ดอกวงศ์ขิงอื่นๆ

บ้านไร่เรด

ความสูงต้นวัดจากโคนต้นถึงระดับพุ่มใบ
75-95 ซม. ช่อดอกยาวตรง กลีบดอก
สีเหลืองอมส้มซ้อนกัน เกิดเป็นช่อ
ทรงกระบอก ก้านดอกยาวตรงและ
แข็งแรง ระยะปลูก 40x40 ซม.

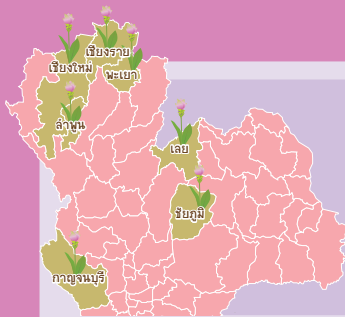
หงส์เหินขาว

ต้นสูง 30-50 ซม. ดอกออกเป็นช่อ
แบบช่อกระจุกแยกแขนงที่ปลาย
ลำต้นเทียม ดอกสีเหลือง ใบประดับสีขาว
ระยะปลูก 40x40 ซม.

หงส์เหินชมพู

ต้นสูง 30-50 ซม. ดอกออกเป็นช่อ
แบบช่อกระจุกแยกแขนงที่ปลายลำต้นเทียม
ดอกสีเหลือง กลีบประดับสีชมพูเข้ม
ระยะปลูก 40x40 ซม.

แหล่งผลิตปทุมมา ของไทยส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย และยังมีพื้นที่อื่นๆ ได้แก่ พะเยา ลำพูน เลย ชัยภูมิ และกาญจนบุรี การผลิตของไทยเพื่อใช้ประโยชน์เป็นไม้ตัดดอกไม้กระถางและหัวพันธุ์ โดยดอกและปทุมมากระถางผลิตเพื่อจำหน่ายภายในประเทศ ส่วนหัวพันธุ์ผลิตเพื่อส่งออกและใช้ปลูกในฤดูกาลถัดไป

ปทุมมาส่งออก มี 2 รูปแบบ ได้แก่ หัวพันธุ์ปทุมมาและปทุมมาตัดดอก แต่นิยมส่งออกในรูปแบบหัวพันธุ์ ซึ่งหัวพันธุ์ที่ได้รับความนิยมมาก คือ พันธุ์เชียงใหม่สีชมพูหรือเชียงใหม่พิงค์ พันธุ์เขียวช็อคโกแลต พันธุ์แอนนา และพันธุ์บัวสวรรค์

ตลาดส่งออกหลัก อยู่ที่สหภาพยุโรป อเมริกาและญี่ปุ่น นอกจากนี้ยังมีประเทศที่เริ่มนำเข้าปทุมมา ได้แก่ อินโดนีเซีย ปากีสถาน มาเลเซีย และจีน

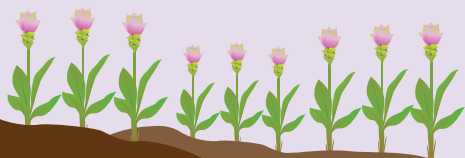
(ข้อมูลจาก สถาบันวิจัยพืชสวน กรมวิชาการเกษตร เผยแพร่ มิถุนายน 2563)

ต้นทุนการผลิต

ประมาณ 59,600 บาท/ไร่

ใช้หัวพันธุ์ 7,000 - 8,000 หัว/ไร่

(1 หัว สามารถผลิตหัวใหม่เฉลี่ย 5 หัว หรือ 5 ดอก)

	หัว	ดอก
ผลผลิต	เฉลี่ย 40,000 หัว/ไร่	เฉลี่ย 40,000 ดอก/ไร่
ราคาซื้อขาย	5-15 บาท/หัว (ขึ้นกับพันธุ์)	มัดละ 50-100 บาท (มัดละ 10 ดอก)
รายได้	เฉลี่ย 160,000 บาท/ไร่	เฉลี่ย 120,000 บาท/ไร่

(ข้อมูลจาก <http://www.agriman.doe.go.th/home/news/2562/81-82.pdf>)

การใช้ประโยชน์จากดอกปทุมมา

• ปักแจกันและจัดช่อในรูปแบบต่างๆ

• ตกแต่งสถานที่

• นอกจากนั้นยังนำมาสกัดเป็นน้ำมัน ใช้เป็นส่วนประกอบเครื่องสำอาง เช่น โลชั่น สบู่ และสกัดสีธรรมชาติจากส่วนประกอบต่างๆ ของปทุมมา

สถาบันการจัดการเทคโนโลยีและนวัตกรรมเกษตร (สท.)

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.)

111 อุทยานวิทยาศาสตร์ประเทศไทย ถ.พหลโยธิน ต.คลองหนึ่ง อ.คลองหลวง จ.ปทุมธานี 12120

โทรศัพท์ 0 2564 7000 โทรสาร 0 2564 7004 อีเมล agritec@nstda.or.th www.nstda.or.th/agritec